

Justitiedepartementet
Via e-post:
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk

(dnr Ju 2021:03004)

Inledning

Tingsrätten har i första hand inriktat sig på att granska utredningens förslag ur ett lagtekniskt perspektiv. Utredningens syfte har enligt direktiven varit att hitta sätt att stävja den växande problematiken med brott som begås inom kriminella nätverk. Det är enligt vår mening ett problem att det saknas en tydlig definition på vad som utgör ett kriminellt nätverk. Utredningen har valt att lämna ett antal generella förslag om skärpta straffskalor och ändrade regler för häktning. De ändringar som föreslås träffar i mycket stor utsträckning även personer som begår brott utan att det finns ett samband med något kriminellt nätverk. Vi ifrågasätter att de åsyftade effekterna med minskad brottslighet inom kriminella nätverk kan förväntas uppnås genom skärpta straffskalor och ändrade regler för häktning.

Straffskalorna för grovt olaga tvång, olaga hot och grovt olaga hot

Tingsrätten har inget principiellt att anmärka på de föreslagna höjningarna av straffminimum för grovt olaga tvång respektive grovt olaga hot. En höjning av minimistraffen för dessa brott gjordes den 1 juli 2017 från sex till nio månaders fängelse. Nu föreslagen ändring – till ett minimistraff på ett års fängelse – kan förväntas få större konsekvenser till exempel vad gäller frågor som påföljdsval och utvisning.

Beträffande ändringen av maximistraffet för olaga hot av normalgraden noterar tingsrätten att brottet, som är vanligt förekommande, kommer så som utredningen konstaterat att få ändrad preskriptionstid om förslaget genomförs. Detta kan förväntas leda till att fler sådana brott kommer att lagföras.

Rånbestämmelsen

Tingsrätten har inget att invända mot förslaget att rån avseende betalningsverktyg omfattas av straffbestämmelsen. Vi ifrågasätter dock om begreppet "olovligen införskaffar" är rätt begrepp för rånbestämmelsen. Motsvarande begrepp i 9 kap. 3 c § brottsbalken omfattar nämligen flera sätt att införskaffa något, till exempel genom bedrägeri, förskingring och vilseledande telefonsamtal (se prop. 2020/21:73 s. 32), vilka inte är förenliga med rån.

I förhållande till det nyligen införda brottet inbrottsstöld, 8 kap. 4 a § brottsbalken, framstår höjningen av minimistraflet för rån från ett år till ett och ett halvt års fängelse som i och för sig konsekvent. Höjningen kommer att få följder också för många som saknar koppling till kriminella nätverk. För ungdomar, som är vanligt förekommande bland de som begår rån, kommer det att få konsekvenser för straffvärde och påföljdsval. Detta gäller särskilt som den s.k. ungdomsrabatten för personer 18 till 20 år kommer att tas bort från årsskiftet 2021/2022. Dessutom kan fler personer under 18 år förväntas dömas till slutet ungdomsvård, vilket ställer krav på att de praktiska förutsättningarna för att verkställa dessa påföljder finns.

Som utredningen har konstaterat får den föreslagna höjningen av straffminimum konsekvenser även för det s.k. motvärnsfallet av rån.

Ändring av straffskalorna för utpressning

Även straffskalan för grov utpressning höjdes så sent som den 1 juli 2017, då till fängelse ett år och sex månader.

Det kan möjligen ifrågasättas om grov utpressning ska ha samma minimistraft som exempelvis våldtäkt (som i och för sig genom förslaget SOU 2021:43 föreslås höjas till minst tre års fängelse).

I övrigt har tingsrätten inget att invända mot förslaget.

Införandet av kvalifikationsgrunder för grov allmänfarlig ödeläggelse

Tingsrätten har inget att invända mot förslaget.

Ändring i 29 kap. 2 § 3 punkten brottsbalken om numerärt överläge

Tingsrätten konstaterar att justeringen i bestämmelsen är ett tydliggörande av vad som redan gäller och har inget att invända mot förslaget.

Införandet av en straffskärpningsgrund 29 kap. 2 a § brottsbalken

Punkterna 2 och 3 i den föreslagna bestämmelsen kan förväntas få ett mycket begränsat praktiskt tillämpningsområde. Detta beror på avsaknaden av en definition av vad som utgör ett kriminellt nätverk förenat med stora bevisvärigheter för åklagaren att visa att någon av dessa punkter är tillämplig. Detta gäller särskilt med tanke på den tystnadskultur som råder bland gängkriminella och svårutredd gängtillhörighet.

Utvidgande av bestämmelsen om människoexploatering och införande av rubriceringen främjande av ungdomsbrottslighet

Tingsrätten delar den uppfattning som regeringen redovisade i det tidigare lagstiftningsärendet (prop. 2017/18:123 s. 33 f. och 37) och avstyrker därför förslaget. Den här typen av konstruktion, där en och samma person samtidigt är målsägande och misstänkt, har dessutom visat sig vara problematisk i andra europeiska länder.

Narkotikaförsäljning

Tingsrätten avstyrker den föreslagna lagtekniska lösningen och anmärker följande. Det framstår som olämpligt att begreppet "överlåter" ska stå kvar i 1 § 1 p. narkotikastrafflagen om försäljning av narkotika samtidigt ska regleras särskilt. Försäljning kan antas utgöra den vanligaste typen av överlåtelse. Att det då inte av bestämmelsens lydelse går att utläsa att försäljningsfallet inte omfattas av begreppet överlåtelse är olämpligt ur legalitetssynpunkt. Höjningen av straffet för försäljning innebär också att de icke frihetsberövande påföljderna för någon som begår narkotikabrott genom försäljning kommer att vara i princip uteslutna.

Återfall i brott

Tingsrätten avstyrker den föreslagna lydelsen av 29 kap. 4 § brottsbalken. Begreppen "upprepade tillfällen" och "särskilt allvarlig brottslighet" lämnar ett stort utrymme för olika tolkningar och varierande tillämpning.

Ändring i presumtionsregeln för häktning

Att sänka gränsen för när presumtionsregeln för häktning ska tillämpas är en ingripande åtgärd som är svår att överblicka konsekvenserna av. Även om ändringen i dagsläget enbart träffar brotten rån och grov misshandel kan framtida revideringar av straffskalor kräva att man förhåller sig till presumtionsregeln.

Konsekvenser

Det kan inte antas att det är enbart Kriminalvården som kommer att behöva ekonomiskt tillskott för att hantera effekterna av förslaget. Polis och åklagare kan förväntas behöva extra resurser för att utreda ärenden som berörs av förslagen. Domstolarna kommer att behöva extra resurser för att hantera en större mängd förtursmål. Belastningen på NFC blir också större. Även trycket på SiS-hemmen kan komma att öka då fler kan förväntas dömas till slutet ungdomsvård.

Detta yttrande har beslutats av rådmännen Lena Nowak och Ingegärd Lind samt tingsfiskalen Madelene Eriksson

Lena Nowak

Ingegärd Lind

Madelene Eriksson